7) У кінцевому підсумку як фізичні, так і юридичні особи, як малі, так і середні та великі підприємства отримують рівні можливості відшкодування у відповідній пропорції.
8) Незважаючи на те, що власники несуть суттєву відповідальність за свої прорахунки в менеджменті, запропонована схема дає їм можливість (за відсутності зловживань) повернути певну частину своїх інвестицій.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що антикризове управління у вітчизняних банках на сучасному етапі відзначається певною безсистемністю та непродуманістю заходів. Більшість банківських установ виявилися непідготовленими до кризової ситуації через відсутність системи моніторингу та реалізації превентивних заходів.

Отже, яку б модель оздоровчих заходів держава не вибрала їй все одно потрібно дотримуватись таких основних принципів:

- своєчасність. Проблемний банк і органи регулювання та нагляду повинні вжити негайних заходів щодо запобігання посиленню та загостренню проблем банку;
- зобов'язання менеджменту. Менеджмент проблемного банку повинен діяти згідно з планом заходів щодо покращення стану проблемного банку, у протилежному випадку варто розглянути питання про зміну керівництва такого банку;
- пропорційність. Оздоровчі заходи повинні відповідати обставинам та масштабу проблеми;
- повнота охоплення. Програма оздоровлення повинна охоплювати як причини, так і симптоми проблемності банку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Національний банк України: офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
2. Слобода Л. Напрямки вдосконалення роботи банків України з проблемними активами в посткризовий період [Електронний ресурс] / Л. Слобода. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua /portal/2011_04_10.pdf
3. Еркес О. Антикризове управління як інструмент оздоровлення банку/ О. Еркес // Вісник КНТЕУ. – 2011. - №3.
4. Афанасьєва О. Б. Зарубіжний досвід антикризового управління в банках у період світової фінансової кризи [Електронний ресурс] /О. Б. Афанасьєва – Режим доступу:http://www.economy-confer.com.ua/full_article/646.

УДК 330.45

Єсіпенко Н.М., Назаренко Я.А., Нгуєн Чунг Кієн

ОСОБЛИВОСТІ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Постановка проблеми. Фінансова діяльність підприємства в усіх його формах пов'язана з численними ризиками. Ризики, що супроводжують фінансову діяльність підприємств, виокремлюють в спеціальну групу фінансових ризиків. Вони відіграють

найбільш значущу роль у загальній сукупності ризиків підприємства. Збільшенням впливу фінансових ризиків на результати фінансової діяльності підприємства пов'язані зі швидкою змінюваністю економічної ситуації в країні і кон'юнктури фінансового ринку, розширенням сфери фінансових відносин, появою нових, для нашої господарської практики, фінансових технологій, інструментів, тощо.

Актуальність. Необхідність нейтралізації фінансових ризиків для підприємства визначається на основі відповідної стратегії суб'єкта господарювання, що є формою реалізації превентивних заходів щодо фінансових ризиків такого суб'єкта підприємницької діяльності. Зважаючи на це, дослідження даного питання представляється досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наявних праць вітчизняних науковців проблем невизначеності та ризику дозволяє стверджувати, здебільшого теоретичні дослідження присвячені аналізу причин виникнення, класифікації та методам якісної і кількісної оцінки ризиків. Питанням ризику займалися такі вчені-економісти, як: О.П. Альгін, П. П. Грабовий, В. І. Успаленко, І.Т. Балабанов. Практичні аспекти теорії ризику розглядаються у працях: О.Б. Ширинської, В.В. Аленічева, О.І. Ястремського та ін.

За останні декілька років з'явилося багато робіт з теорії ризику вітчизняних і зарубіжних економістів. Проте однозначного визначення змісту фінансового ризику немає, що призводить до різноманітних рекомендацій щодо управління ризиками, попередження їхнього виникнення.

Постановка задач дослідження. Метою статті є розкриття системи основних заходів щодо мінімізації і страхування негативних наслідків на підприємстві.

Головний зміст. Нейтралізація фінансових ризиків являє собою систему превентивних заходів щодо мінімізації і страхування їх негативних наслідків на підприємстві [1]. З великого різноманіття заходів нейтралізації фінансових ризиків, які пропонуються вітчизняними та іноземними науковцями, на наш погляд, можна виокремити такі основні інструменти в системі методів управління фінансовими ризиками підприємства:

1. нейтралізація ризиків за рахунок ресурсів самого підприємства;
2. страхування фінансових ризиків страховими компаніями.

V. Система механізмів протидії фінансовим ризикам за рахунок підприємства передбачає використання таких основних методів:

- уникнення ризику;
- нормування ризику;
- хеджування;
- диверсифікація;
- розподіл ризику;
- створення резервних фондів.

Уникнення ризику. Основними заходами в напрямку уникнення ризику є:

*Відмова від здійснення фінансових операцій, рівень ризику за яким надмірно високий***.** Використання цього заходу має обмежений характер, оскільки більшість фінансових операцій пов'язано із здійсненням основ виробничо-комерційної діяльності підприємства, що забезпечує регулярне надходження доходів і формування його прибутку.

Відмова від використання у високих обсягах позикових коштів. Зниження частки позикових фінансових коштів у господарському обороті дає змогу уникнути одного із найбільш суттєвих фінансових ризиків – втрати фінансової стійкості підприємства. Разом з тим, таке уникнення ризику веде за собою зниження ефекту фінансового лівериджу, тобто можливості отримання додаткової суми прибутку на вкладений капітал.

Відмова від надмірного використання обігових коштів у низько-ліквідних формах. Підвищення рівня ліквідності активів дозволяє уникнути ризику неплатоспроможності підприємства в майбутньому періоді. Однак таке уникнення ризику позбавляє підприємства додаткових доходів від розширення обсягів продажу продукції в кредит і частково породжує нові ризики, пов'язані із порушенням ритмічності операційного процесу через зниження розміру страхових запасів сировини, матеріалів, готової продукції.

Відмова від використання тимчасово вільних грошових коштів у короткострокових фінансових вкладеннях. Цей захід дозволяє уникнути депозитного та відсоткового ризиків, однак породжує інфляційний ризик, а також ризик упущеної вигоди.

Лімітування концентрації ризику. Механізм лімітування концентрації фінансових ризиків використовується як правило за тими його видами, які виходять за межі допустимого їх рівня, тобто по фінансовим операціям, що здійснюються в зоні критичного або катастрофічного ризику. Таке лімітування реалізується шляхом встановлення на підприємстві відповідних внутрішніх фінансових нормативів в процесі розробки політики здійснення різних аспектів фінансової діяльності.

Система фінансових нормативів, що забезпечує лімітування концентрації ризиків, може включати:

- граничний розмір (питома вага) позикових коштів, що використовуються в господарській діяльності;
- мінімальний розмір (питома вага) активів у високоліквідній формі;
- максимальний розмір товарного (комерційного) кредиту, що надається одному покупцю;
- максимальний розмір депозитного внеску, що розміщується в одному банку;
- максимальний розмір вкладення коштів у цінні папери одного емітента;
- максимальний період відволікання коштів у дебіторську заборгованість.

Хеджування. Хеджування – внутрішній механізм нейтралізації фінансових ризиків, що базується на використанні відповідних видів фінансових інструментів (як правило, похідних цінних паперів – деривативів). Залежно від використовуваних видів похідних цінних паперів виділяють такі механізми хеджування фінансових ризиків:

Хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів. Воно характеризує механізм нейтралізації фінансових ризиків за операціями на товарній або фондовій біржах шляхом проведення протилежних угод з різними видами біржових контрактів.

Операція хеджування з використанням ф'ючерсних контрактів вимагає здійснення 3 видів біржових угод:

1) купівлю (продаж) реального активу або цінних паперів з поставкою в майбутньому періоді (форвардна біржова угода);
2) продаж (або відповідно купівлю) ф'ючерсних контрактів на аналогічну кількість активів або цінних паперів (відкриття позиції по ф'ючерсних контрактах);
3) ліквідацію позиції по ф'ючерсним контрактам в момент поставки реального активу або цінних паперів шляхом здійснення зворотної (офсетної) угоди з ними.

Перші два види біржових угод здійснюються на початковій стадії нейтралізації фінансового ризику, а третій їх вид – на стадії завершення.

Хеджування з використанням опціонів. Він характеризує механізм нейтралізації фінансових ризиків за операціями з цінними паперами, валютою, реальними активами або іншими видами деривативів. В основі цієї форми хеджування лежить угода з премією (опціоном), що сплачується за право (але не зобов'язання) продати чи купити протягом передбачуваного опціонним контрактом терміну цінний папір, валюту, реальний актив або дериватив в обумовленій кількості і за наперед обумовленою ціною. В механізмі нейтралізації фінансових ризиків з використанням цього виду похідних цінних паперів

розрізняють хеджування на основі опціону на купівлю (що надає право купівлі за обумовленою ціною); опціону на продаж (що надає право продажу за обумовленою ціною); подвійного опціону або «стелажа» (надає одночасно право купівлі або продажу відповідного фінансового або реального активу за обумовленою ціною). Ціна, яку підприємство сплачує за придбання опціону, по суті є сплачуваною страховою премією.

Хеджування з використанням операції «своп». Воно характеризує механізм нейтралізації фінансових ризиків за операціями з валютою, цінними паперами, борговими фінансовими зобов'язаннями підприємства. В основі операції «своп» лежить обмін (купівля-продаж) відповідними фінансовими активами або фінансовими зобов'язаннями з метою покращення їх структури та зниження можливих втрат. В механізмі нейтралізації фінансових ризиків з використанням цієї форми хеджування застосовуються операції валютного свопа (обміну майбутніх зобов'язань в одній валюті на відповідні зобов'язання в іншому вигляді валюти); фондового свопа (зобов'язання перетворити один вид цінних паперів в інший, наприклад, облігації підприємства, що обертаються в емітовані ним акції); відсоткового свопа (обміну боргових фінансових зобов'язань з фіксованою відсотковою ставкою на зобов'язання з плаваючою відсотковою ставкою або навпаки).

Диверсифікація. Механізм диверсифікації використовується насамперед для нейтралізації негативних фінансових наслідків несистематичних (специфічних) видів ризиків. Разом з тим, він дозволяє мінімізувати певною мірою і окремі види систематичних (специфічних) ризиків – валютного, відсоткового та деяких інших ризиків. Принцип дії механізму диверсифікації базується на розподілі ризиків, що перешкоджають їх концентрації. Основними формами диверсифікації виступають:

- диверсифікація видів фінансової діяльності – використання альтернативних можливостей отримання доходу від різних фінансових операцій – короткострокових фінансових вкладень, формування кредитного портфеля, здійснення реального інвестування і т.п.;
- диверсифікація валютного портфеля («валютного кошика») підприємства – вибір для проведення зовнішньоекономічних операцій декількох видів валют (зниження валютного ризику);
- диверсифікація депозитного портфеля – розміщення крупних сум тимчасово вільних грошових коштів на зберігання в декількох банках;
- диверсифікація кредитного портфеля – передбачає різноманітність покупців продукції підприємства і спрямована на зменшення його кредитного ризику;
- диверсифікація портфеля цінних паперів – напрямок диверсифікації, який дає змогу знижувати рівень несистематичного ризику портфеля, не зменшуючи при цьому рівень його дохідності;
- диверсифікація програми реального інвестування – включення в програму інвестування різних інвестиційних проектів з альтернативною галузевою і регіональною спрямованістю, що дає змогу знизити загальний інвестиційний ризик по програмі [2].

Розподіл ризиків. Механізм цього напрямку нейтралізації фінансових ризиків базується на окремому їх трансферті (передачі) партнерам за окремими фінансовими операціями.

У сучасній практиці ризик-менеджменту найбільшого поширення набули такі напрямки розподілу ризиків:

- розподіл ризиків між учасниками інвестиційного проекту. В процесі такого розподілу підприємство може здійснити трансферт підрядчикам фінансових ризиків, пов'язаних з невиконанням календарного плану будівельно-монтажних робіт, низькою якістю цих робіт, крадіжкою переданих їм будівельних матеріалів та деяких інших;
- розподіл ризиків між підприємствами і постачальниками сировини і матеріалів. Предметом такого розподілу є насамперед фінансові ризики, пов'язаними з втратою

(пошкодженням) майна (активів) в процесі їх транспортування і здійснення навантажувально-розвантажувальних робіт. Форми такого розподілу ризиків регулюються відповідними міжнародними правилами – «Інкотермс – 90»;

- розподіл ризику між учасниками лізингової операції. Так, при оперативному лізингу підприємство передає орендодавцю ризик морального старіння використовуваного (відданого в лізинг) активу, ризик втрати ним технічної продуктивності (при дотриманні встановлених правил експлуатації) та ряд інших видів ризиків, що передбачаються відповідними спеціальними застереженнями в контракті, що укладається;

- розподіл ризику між учасниками факторингової операції. Предметом такого розподілу є насамперед кредитний ризик підприємства, який більшою мірою передається відповідному фінансовому інституту – комерційному банку або факторинговій компанії. Ця форма розподілу ризику носить для підприємства платний характер, однак дає змогу суттєво нейтралізувати негативні фінансові наслідки його кредитного ризику [3].

Створення резервних фондів. Механізм нейтралізації фінансових ризиків ґрунтується на резервуванні підприємством частини фінансових ресурсів, що дозволяють запобігати негативним фінансовим наслідкам по тих фінансових операціях, за якими ці ризики не пов'язані з діяльністю контрагентів. Основними формами цього напрямку є [4]:

– формування резервного фонду підприємства:
– формування цільових резервних фондів:
– нерозподілений залишок прибутку, отриманий у звітному році.

V. Умови страхування ризику:

1) можливість страхування ризику;
2) обов'язковість страхування фінансових ризиків;
3) страховий інтерес підприємства;
4) неможливість повністю поповнити фінансові втрати по ризику за рахунок фінансових ресурсів;
5) високий рівень ймовірності виникнення фінансового ризику [5].

Висновки. Отже, для того щоб підприємство змогло вижити в цьому складному конкурентному світі та управлінні фінансовими ризиками та ризиками взагалі необхідно спиратися на наукові розробки, вміло комбінувати відомі методи і застосовувати їх у щоденній роботі. Підприємства мають своєчасно ідентифікувати і правильно оцінювати рівень ризику, ефективно управляти ним з метою обмеження його негативного впливу та мінімізації обсягів фінансових втрат.

Головне, щоб система управління фінансовими ризиками підприємства була простою, прозорою, практичною і відповідала стратегічним цілям підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабак О. Фінансові ризики та основні методи їх нейтралізації / О.А.Бабак // Вісник УАБС. – 2010. – №6 (23). – С. 71-78.
2. Ігнатенко А. В. Механізми нейтралізації фінансових ризиків українських підприємств в умовах глобалізації / А.В.Ігнатенко, В.Г.Кабанов, О.І.Харченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №5 (95). – С. 136-144.
3. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.У. Ризикологія в економіці на підприємстві: Монографія. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
4. Коваленко В.В. Фінансові ризики та шляхи їх мінімізації (правовий аспект)/ В.В.Коваленко – К.: Знання, 2011. – 319 с.
5. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками: навч. Посіб. – 2 вид., виправил. / Р.В.Пікус – К.: Знання, 2011. – 598 с.